

Maciej Skrzypek

Zmiany funkcji opozycji w systemach politycznych wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej (2008–2019)

Rozprawa podejmuje problematykę trajektorii trwania opozycji w państwach postkomunistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej. Jej cele badawcze to: ustalenie rodzaju zależności pomiędzy włączaniem uprawnionych do głosowania w decydowanie polityczne, warunkami prowadzenia agitacji i mobilizacji wyborców, przejmowaniem mediów przez rządzących, kooptacją elit oraz stosowaniem represji wobec opozycji (zmiennie wyjaśniające) a zmianami funkcji opozycji (zmienna wyjaśniana); określenie jakie warianty zmiennych wyjaśniających były warunkami koniecznymi, a jakie czynnikami dopełniającymi, dla zmiany funkcji opozycji, zgodnie z jednym z 3 scenariuszy (przyjęcie cech opozycji w reżimie hybrydalnym, przyjęcie przez opozycję cech istotnościowych tej instytucji w autokracji, utrzymanie możliwości realizacji funkcji zgodnie z modelem demokratycznym); ustalenie alternatywnych wyjaśnień dla zmiany funkcji opozycji, zgodnie z jednym z trzech scenariuszy.

Problemem badawczym są zmiany funkcji opozycji w zakresie sprawowania kontroli nad rządzącymi, stanowienie wobec nich alternatywy, a także dążenia do alternacji władzy w drodze wyborów powszechnych. Przypadkami poddanymi eksploracji są następują państwa: Bułgaria, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Słowacja, Rumunia i Węgry. Ich cechą wspólną było rozpoczęcie tranzycji systemowej w okresie trzeciej fali demokratyzacji oraz akcesja do Unii Europejskiej, przed rozpoczęciem trzeciej fali autokratyzacji. Oznacza to, że poziom konsolidacji demokratycznej był na tyle wysoki, że przypadki te spełniły kryterium przystąpienia do UE. Po 2008 r. w tych państwach doszło do załamania konsolidacji demokratycznej i zwrócenia się w kierunku autokracji. Taki dobór przypadków pozwolił zidentyfikować możliwie jak najwięcej wariantów zmiany funkcji opozycji, w oparciu o doświadczenia państw ze zbliżonym poziomem konsolidacji i podobnej trajektorii trwania systemów politycznych w okresie postkomunistycznym.

Ramy czasowe wyznaczyła trzecia fala autokratyzacji. Cezurę początkową był początek recesji gospodarczej w Europie (2008 r.). Z kolei cezurę końcową był 2019 r., czyli ostatni moment przed pandemią COVID-19, kiedy to antydemokratyczne środki uzasadniane były potrzebą ochrony zdrowia publicznego. Realizacja celów badawczych pozwoliła sformułować nową teorię średniego na temat funkcjonowania opozycji w czasie autokratyzacji demokracji nieskonsolidowanych w Europie Środkowo-Wschodniej. Teoria ta wyjaśniła przyczyny zmian

funkcji opozycji w systemie politycznym, do których doszło za sprawą ograniczania poziomu włączania uprawnionych do głosowania w decydowanie polityczne, wprowadzenia nierównych warunków prowadzenia agitacji i mobilizacji wyborców, przejmowania mediów przez rządzących, stosowania represji wobec opozycji oraz kooptacji elit.

W dysertacji zastosowano metodę porównawczą (MP) oraz metodę śledzenia procesu (MŚP). Wykorzystanie MP pozwoliło sformułować wnioski generalizacyjne na temat przyczyn zmian funkcji opozycji, w oparciu o komparatystykę rezultatów studiów pojedynczych przypadków. Zastosowanie MŚP pozwoliło udzielić odpowiedzi na pytania dlaczego i w jaki sposób doszło do zmiany funkcji opozycji w tych państwach, określić strukturę przyczynową tego fenomenu, ustalić warunki konieczne i czynniki dopełniające oraz odkryć zmienne interweniujące, które wcześniej nie zostały ujęte w literaturze przedmiotu.

Wkładem empirycznym przeprowadzonych badań są wyniki studiów porównawczych nad opozycją w państwach postkomunistycznych oraz przetestowanie reżimu hybrydalnego jako kategorii teoretycznej w badaniach nad tą instytucją. Wypracowanie zestawu cech opozycji w reżimie hybrydalnym stanowi wkład teoretyczny. Wkładem metodologicznym są: przetestowanie wskaźników służących do ustalania poziomu spójności preferencji głosujących z wynikami wyborców oraz skonstruowanie narzędzi do poziomu pomiaru ekskluzji grup społecznych z decydowania politycznego oraz stosowania represji wobec opozycji.

Maciej Skrzypek

Changes in the Functions of the Opposition in the Political Systems of Selected Central and Eastern European States (2008-2019)

The dissertation deals with the trajectory of opposition duration in unconsolidated democracies. Opposition has been a subject of interest to political scientists for more than 70 years. The state of the art suggest that the type of political system is crucial in determining the functions this institution performs. Given the research gap about functions of the opposition in unconsolidated democracies, it is necessary to determine the characteristics of this political institution in political systems between democracies and autocracies.

The study aims to determine the relationship between the inclusion of eligible voters in political decision-making, conditions of voters' agitation and mobilization, mainstream media control by those in power, elite co-optation, repression against political opposition (explanatory variables), and changes in opposition function (an explained variable). It allows to identify necessary conditions and complementary factors among these variables for shifts in opposition function within three scenarios. In the first case, the opposition adopted essential features in hybrid regime (limited possibilities to carried their function). The second scenario is as follows: opposition carried out the functions in accordance with autocracy (lack of possibilities to perform their function). The last scenario include maintaining by the opposition the function according to democratic models (autonomy and freedom to carry out their functions).

The research problem addresses changes in the following opposition functions: concerning control over rulers, providing an alternative, and seeking power alternation via elections. Case studies focus on post-communist states: Bulgaria, Czechia, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Romania, and Slovakia. They all experienced undergoing systemic transition during the third wave of democratization and EU accession, preceding the third wave of autocratization. These states experienced democratic consolidation breakdowns, transitioning to autocracy. Excluding post-Yugoslav states based on the different dynamics of democratic consolidation there, attributed to internal conflicts and the prevalence of ethno-nationalism in political culture, among other factors. Consequently, the level of stability of political institutions and the consolidation of democratic rules of competition was lower compared to the states of Central and Eastern Europe.

The research period encompasses the third wave of autocratization. The initial caesura is the 2008 economic recession in Europe, when occurred a rise in the popularity of populists and an intensification of the use of anti-democratic means (restrictions on freedom of speech

and the press, the right of assembly and association) to suppress those contesting the austerity policies. The final point is 2019, the last moment the COVID-19 pandemic, when familiar means were justified by the need to protect public health.

The study delivered a middle-range theory on opposition functioning during autocratization in Central and Eastern Europe, attributing changes to reduced voter inclusion, unequal mobilization conditions, media control, repression, and elite co-optation. The dissertation draws on the comparative method and process tracking method. The first facilitates generalization conclusions through comparative case study results, while the latter answers why and how opposition function changed, establishing causal structures, necessary conditions, complementary factors, and intervening variables. The study empirically contributes to the field by testing the utility of the hybrid regimes category. In turn, the theoretical contribution includes creating a catalog of essential features of opposition in a hybrid regime. Verifying measures for voter preference consistency, exclusion of social groups from decision-making, and repression against opposition, constitute the study's methodological contribution.